

AŞIQ HÜSEYNLƏ REYHAN XANIM

Qulluğunuza ərz eyləyim Naxçıvandan. Naxçıvanda Ağ keşiş deyilən mötəbər bir şəxs olur. Xan, bəy, qubernator ən çətin işlərdə onunla məsləhətləşir, ona qulaq asarmışlar. Elm, savad məsələsində keşişin şöhrəti hər yana yayılıbmış. Onun Reyhan adında gözünün ağı-qarası gözəl bir qızı varmış. Keşiş qızının savadı ilə özü məşqul olur. Təbabət elmləri ilə yanaşı, "İncil"i də ona tamam-kamal öyrədir. Sonra da bir elmlı axundun yanına qoyub Qurani da ona öyrətdirir. Qız o qədər savadlanır ki, ən elmlı adamlarla mübahisəyə girir. Keşiş üləmaların söhbətində həmişə qızı Reyhanı da əyləşdirir. Qız böyüdükcə də gözəlləşir. Atası ona həmdəm üçün bir neçə kəniş də tutur. Qızlar Reyhanı qəm-qüssədən qoruyur, ona maraqlı söhbətlər eyləyir, hərdən bir bağa, bağçaya gəzməyə aparırlar. Amma vaxtın çatdığında elmlə gözəllik birləşib qıza təlatüm eyləyir. Reyhan xanım hərdən toylara gedir, aşıklara qulaq asır, aşıqların söylədiyi eşq dastanlarını öyrənir. Özü də hərdən zümzümə eyleyir. Görür cürəsiz zümzümə də yaxşı səslənir. Nəhayət, bir cürə də aldırır. Ona yaxşı bər-bəzək vurdurur. Ləmpənin, günün işığında cürənin şövqü Reyhan xanımı gözəlləşdirir, Reyhan xanımın da şövqü cürəni. Reyhan xanımın eşqi topuğuna vurur. Kim də elçiliyə gəlirsə, heç kəsi bəyənir. Axır eşqin təsirindən özündən nəğmələr qoşub oxuyur, şerlər düzür.

Bir gün Reyhan xanım eşq dastanlarını oxuyarkən eyninə belə bir fikir gəlir: mən də dastanlardakı qızlar kimi buraya gələn aşıqlarla deyişib sazlarını əllərindən alacam. Hansı da məni bağlasa, ona gedərəm.

Bu qədər ki, o, oxumuşdu, doğrusu, eyninə gəlmirdi ki, onu bağlayan olar. Ona görə də kənzlərinə, nöqərlərinə göstəriş verir ki, əlinizə aşiq keçən kimi tutun mənim yanına gətirin! Ya gərək mənimlə deyişə, ya da sazını əlindən alıb, özünü də qabağında qul edəcəyəm.

Bu minvalla Naxçıvan ətrafında nə ki, aşiq vardı, hamısını bir-bir bağlayıb, sazlarını əllərindən alır. 18 aşığı bəndə salır. Yenə də gözü ovda, quşda olur ki, birdən kamil aşiq gələr. Beləliklə, Reyhan xanımın sözü, söhbəti bütün Qafqaza yayılır. Çox aşıqlar qorxusundan Naxçıvana getmir ki, keşişin qızının əlinə keçər.

İndi sizə deyim bəndə düşən aşıqlardan. Reyhan xanım onlara çox əziyyət verirdi. Gah qapı təmizlədir, gah arx çəkdirir, gah quyu qazdırır, bağ becərtirir, yer əkdirir. Aşıqlar bu işdən lap təngə gəlirlər. Bir günləri istirahət edərkən fikirləşirlər ki, biz nə vaxta qədər belə qara günlə dolanacağıq. Gəlin yada salağ, gərək bizi bu əziyyətdən kim qurtara bilər. Yadlarına düşür ki, Şəmkir mahalında Hüseyn adlı bir aşiq peyda olub. Dünyanın bütün sirlərinə bələddi. Hələ onun qabağına çıxan olmayıb. Bəli, qələm, kağız tapıb Aşiq Hüseynə belə bir məktub yazırlar: "Aşiq Hüseyn, aman gündü, gümanımız bir sana gəlir, Naxçıvanlı Ağ keşişin qızı gözəl Reyhan xanım bizi bəndə salıb. Gəl bizim canımızı onun əlindən qurtar, özünü də bağlayıb özünə kəbin elə!"

Aşıqlardan biri kağızı yaxın dostlarının vasitəsilə Aşiq Hüseynə göndərir. Namə gəlib Aşiq Hüseynə çatır. Aşiq Hüseynin əlində xeyir iş olduğundan tez-tələsik yola düşə bilmir.

İndi sizə xəbər verim Naxçıvanlı Kəlbah xandan. Reyhan xanımın bu hərəkəti Kalbalı xana bərk toxunmuşdu: necə ola bilər ki, bir keşişin qızı on səkkiz cavan aşığı tora salıb qapısında muzdsuz, haqsız nöqər eləsin! Bir nəfər

qabağına "İncil" bilən erməni aşığı çıxmır, gələn it uşağının hamısı Sadiq əhlidi! Yox, buna dözmək olmaz.

Amma Kalbalı xan fikirləşir ki, burada zor işlətmək olmaz, bura açılmış bir meydandı, hünər meydanı. Buraya elə bir kamil ustad tapıb gətirmək lazımdır ki, bu on səkkiz aşığın da canı qurtarsın, özü də bu mələyi alıb savaba batsın.

Kalbalı xana xəbər verirlər ki, aşıqlar öz talelərini Şəmkir mahalında bir kamil ustad aşiq peyda olub, ona tapşırıblar. Kağız yazıb onu döyüşə dəvət eyləyiblər. Amma bilmirik, Aşiq Hüseyn onların sözünü eşidib gələmi?

"Aşiq Hüseyn, əgər doğrudan da kamil aşiqsansa, gel, mənim xətrim üçün bu on səkkiz beynəvanı buradan qurtar, nə istəsən nəmərimni mən verib yola salacam. İmza: Naxçıvanlı Kalbalı xan."

Bəli, qasid naməni gətirib Qaracəmirlə kəndində Aşiq Hüseynə yetirir. Aşiq Hüseyn bu kağızı da oxumaqda olsun, sizə danışım Keşişin qızı Reyhan xanımdan.

Hardansa öyrənib bütün bunları Reyhan xanıma xəbər verirlər. Xeyli fikirləşdikdən sonra belə qərara gəlir ki, yaxşısı budur Aşiq Hüseynə mən özüm məktub yazıb dəvət eyleyim. Çünki, özü gəlsə, dili mənim üstümdə olar. Qoy elə bilsin, nə aşıqların, nə də Kalbalı xanın namələrindən mənim xəbərim yoxdu.

Tez kənizləri çağırtdırır. Kənizlərindən birinin adı Nərgiz xanım idi. Ona tapşırır ki, ağızından nə çıxsın, kağıza köçür, Aşiq Hüseynə göndərəcəyəm.

Qız tez kağız, qələm hazırlayıb Reyhan xanımın oxumasını gözləyir. Reyhan xanım cürə götürüb basır sineyindəki ki, cürə yumru, hər ikisi bir-birinin şövqündən dilə gəlir. Alır görək Reyhan xanım nə deyir, Nərgiz xanım necə yazır.

Reyhan xanım

Namə, yetər olsan Aşiq Hüseynə
Baş götürüb bu meydana de gəlsin!
Aşılıq elmindən xəbərdar isə,
Qəvvasdırsa, bu ümməna de gəlsin!

Doğrudan da mövlam ona yar isə,
Divani, təcnişdən yükü var isə,
Sinədən deyənsə, təbibdar isə,
Xirid olsun, dür - əfşana de gəlsin!

Xan Arazın doğan dan ulduzuyam,
Məclislərin söhbətiyəm, sazıyam.
Naxçıvanlı Ağ keşişin qızıyam,
Adım bilsin: ol Reyhana, de gəlsin!

Söz tamam olan kimi Nərgiz xanım da yazıb qurtarır. Naməni qoyurlar bir zərfin içinə. Reyhan xanım nöqərlərindən bir-ikisini çağırır tapşırır ki, görün karvansarayda Gəncə adamı varmı?

Nöqərlər bir baş karvansaraya qaçıb soraqlaşırlar. Nəhayət, Arabaçı İrza adlı birisi Gəncədən gəldiyini bildirdi. O, buraya duz almağa gəlibmiş. Yükünü tutub, geri qayıtmaq ərafəsində ikən Reyhan xammın nöqərlərinə rast gəlir. Nöqərlər onu birbaşa Reyhan xanımın hüzuruna aparırlar. Reyhan xanım cibindən çıxarıb ona bir onluq verir, deyir:

– Xahiş edirəm, bu kağızı mən sənə verən kimi sən də öz əlinlə Aşiq Hüseyninin özünə çatdırasan! Özgə əlinə düşməsin, ha, bax, elə şərt kəsirəm ki, samanlıqda davamız düşməsin.

Arabaçı İrza sevindiyyindən az qalır Reyhan xanımın əllərindən öpə. Çünki bir dəfə səfərə gələndə on manat qazanmışdı. İndi isə heç yerdən on manat pul verirlər. Dedi:

- Xanım, hələ dilimə yalan gəlməyib, and olsun oxuduğun "İncil"ə! Tam arxayın ola bilərsən. Mütləq çatdıraram.

Arabaçı İrza karvansara sahibinin pulunu da verib, gecə-gündüz dayanmadan yol gedir. Axır gəlib Gəncəyə çatır. Arabanı boşaltmamış arvad-uşağa tapşırıb özünü yetirir Şəmkiyə. Orada soraqlaşır bir baş Qaracəmirliyə gəlir. Aşıq Hüseyini tapır. Bu zaman Aşıq Hüseyinin damağının çağ vaxtı idi. Toydan yenidən gəlib, xeyli nəmər də getirmişdi. Birdən adam gəldi ki, səni bayırda çağırırlar. Elə bildi, yenə toya dəvət edirlər. Kişi kağızı çıxarıb Aşıq Hüseyinə verəndə Aşıq Hüseyinin rəngi qaçdı. Özünün savadı vardı. Tez açıb oxudu. Kağızın Reyhan xanımdan olduğunu görəndə rəngi, urfu qaçmış, arabaçı İrzaya dedi:

- Evin yıxılsın, sən oralarda nə gəzirdin, bu kağızı mənə gətirib çıxartdın?!

Arabaçı İrza da söz altda qalan adam deyildi.

Dedi:

- Belə evin də yıxılsın, çırağın da keçsin! Əgər aşiqsənsə, onda get, o aşıqlar da yazıqdır, canlarını zülümdən qurtar!

Arabaçı İrza sözünü deyib geri qayıtdı. Aşıq Hüseyin bir saat özünə gələ bilmədi. Xeyli bayırda qalıb fikirləşdi:

- Mən ustadıma deməmiş, məsləhət eyləməmiş getsəm, düzgün olmaz. Yox, ustadıma deməliyəm.

Aşıq Hüseyinin ustadı Alabaşlı kəndində yaşayan Kərbalayı Bağır idi. Bir müddət aşılıq eyləmişdi. Hətta "Məzlum" ləqəbi ilə qoşmalar da demişdi. Amma indi qocal-

dığından aşıqlıq etmir, dəmirçiliklə məşğul olurdu. Ara bir gözəl şerlər qoşub aşıqlara, şeyirdlərinə verib oxudardı.

Aşıq Hüseyn səhər tezdən durub atını minir, kağızı da götürüb bir baş Alabaşlıya gedir. Atı dəmirçixananın dirəyinə bağlayıb içəri keçir.

– Salam, ay usta, kefin necədi, nə qayırırsan?

– Əleyküm salam, ay bala, bir təhər keçinirik. Sizlərdə bə nə var, nə yox, necə dolanırsınız?

Aşıq Söyünün dili söz tutmadı. Ustad gördü şeyirdinin rəngi arpa çörəyi kimi bombozdu. Yanlarındakı adamlardan cəkinmədən sözə başladı:

– Oğul, mən sənə kefin istəyən zəhmət çəkmişəm. Elə get, gəl ki, şəklin yadımdan çıxmasın. Görürəm, irəngin bərk qaçıb, yəqin qorxubsan. Bir danış görüm, nə var, nə yox?

Aşıq Hüseyn evdən çıxanda sazı da özü ilə götürmüşdü. Dinməz, söyləməz sazı köynəyindən çıxarıb, köklədi. Dedi: Ustad qulaq as, söznən deməyə dilim gəlmir, sazla deyəcəyəm. Amma Məzlum onu qabaqlayıb deyir:

Salam duan gəldi, ey nuri çeşmim,
İstəyibdir, o meydana getginən!
Məndən dərs almısan, tanıram səni,
Oğul, qorxma, sən mərdana getginən!

Aşıq Hüseyn

And içdi qasidi gördüm üzünü,
Çox tərif eyləyir işvə, nazmı.
Sən də görsən bəyənərsən özünü.
Çox baş atıb, yekəxana istəyib.

Məzlum

Keşiş qızıdırsa, zət gödəkdir,
Salıbdır araya nə qovğa, cəngdir!
Oxuduğun kitab sənə köməkdir,
Əbruləri ol kamana getginən!

Aşıq Hüseyn

Aşıq Hüseyn sözü deyər aşkara,
Sidqimi bağlaram kani səttara.
Mən gedəcəm, əgər olsam səd-para,
Doğrusu ki, tülküyana istəyib.

Məzlum

Məzlum səni istər hər leylü-nahar,
Qocalmışam, əldən gedib ixtiyar.
Dağıt qalasını, eylə tarimar,
Əyan eylə, hər divana, getginən!

Düşmənin ömrü tamam olsun, söz tamama yetişir.
Aşıq Hüseyn halal-hümmət eyləyib öz ustadından ayrılır.
Bir baş gəlir öz evinə. Arvadına deyir:

– Arvad, mənim uzaq səfərim var, yaylaq köçü olanda
həmişə piti və fəsəli bişirərlər. Zəhmət çək mənə tədarük
gör, uzaq yol gedəcəyəm.

Arvad təəccüblə soruşur:

– Səfərin harayadır, ay Hüseyn?

– Arvad, Naxçıvana gedəcəyəm.

Neçə vaxt idi ki, Aşıq Hüseyn evindən, eşiyindən çı-
xıb Dərbənd tərəfə toya getmişdi. Oradan da qayıdan kimi
bir baş Tiflisə qonaqlığa aparmışdılar. Cəmi bir gün idi ki,
gəlmişdi. Yeni arvad-uşaq sevinirdi ki, indi də Reyhan xa-

nim çağırmışdı. Elə buna görə də arvadın bərk acığı tutur, deyir:

– Sənin bu səfərin heç mübarək olmasın!

Aşıq Hüseyn arvadını çox sevirdi. Bilirdi ki, arvadı da onu sevir. Odur ki, xətrinə dəymirdi. Soruşur:

– Arvad, bu "alqış"ın səbəbini də izah eləsən, pis olmaz.

Arvad deyir:

– Ay rəhmətliyin oğlu, ilimiz üç yüz altmış altı gündür, qırx səkkiz həftədir. Heç olmasa bunun bir həftəsini də öz veranxananda otur dana! Səni teleqramnan, zadnan ki, istəmirlər! Yaxud, boynunun dalında əli qılınclı ha durmur!

Aşıq Hüseyn deyir:

– Axı, ay arvad, birini bilirsən, birini də bilmirsən, olmaz!

– Niyə olmur ki?

– Ona görə olmaz ki, on səkkiz aşığın gözü yoldadır. Məni gözləyirlər. Gərək gedim onları qurtarım.

Bunu eşidəndə arvad bir qədər yumşaldı, deyir:

– Neyləyim, gedirsən, get, uğur olsun!

Tez Aşıq Hüseyn bir-iki beçə öldürür, arvad da əl-ayaq eyləyir, onları soyutma bişirirlər, piti, fəsəli hazırlayırlar.

Hər şey hazır olanda, Aşıq Hüseynin ürəyi kövrəlir, gəlir arvadının yanına, sazı köynəyindən çıxarıb yanıqlı-yanıqlı oxumağa başlayır:

Yari vəfadarım, gəl halallaşaq,
Hökm budur, Naxçıvana gedirəm.
Bir ağır səfərdir, gedən qayıtmaz,
Dolubdur peymanam, qana gedirəm.

Qonum-qonşu, camaatla düz dolan,
Bir həyətə çıxma, çölə az dolan.
Göz yaşınla bağla dəftər, yaz dolan,
Getməz idim, mən peymanə gedirəm.

Yar gərəkdir, olsun yara vəfadar,
Ərz edirəm, könlümdə hər nəyim var:
Əbəs yerə çəkmə məndən intizar,
Mərd-mərdana, o meydana gedirəm.

Gəl sənə söyləyim, sözümün düzü,
Sinəmə salıbsan bir yanar gözü.
Alim olsa belə keşişin qızı,
Söz vermişəm, o canana gedirəm.

Söyünəm, söz ilə doludur sinəm,
Yaraşmır o qara gözlərinə nəm.
Tanrıdan bir sağlıq, bir də can istəm,
Mətləbimi qana-qana gedirəm.

Sözünü tamamlayıb, Aşiq Hüseyn atın belinə qalxır, ayaq üzəngiyə, diz qabırqaya qoyub yəhərin üstündə qərar tutur. Günə bir mənzil, təyyi-münəzzil, yol gedib Böyük Yoxuşdan aşır. Gəlib Göyçə mahalına çıxır. Sədənəxas kəndinə çatanda qaranlıq düşür. Gecə burada bir tanışın evində dincəlib, səhəri yenə yoluna davam eyləyir. Axşamatan at sürüb, Göyçə dənizinin kənarındakı Örkülü kəndinə çatır.

Örkülü kürd kəndidir. Gün bathabat vaxtı Aşiq Hüseyn öz-özünə fikirləşirdi ki, burada indi kimə qonaq qalım, dostum yox, tanışım yox. Bu fikirlə kəndin içərisi ilə at sürürdü. Bir də görür ki, bir adam səbətə saman doldurub apa-

rır. Atını sürüb özünü ona yetirir. Salam verir. Həmin adam Aşıq Hüseynə zəndlə baxıb salamını alır. Deyir:

– Aşıq Söyün, xoş gəlibsən!

Aşıq Hüseyn soruşur:

– Çox sağ ol, qardaş, bəs sən mənə nə tanıyırsan?

– Sən bizim kənddə söhbət eyləyəndə görmüşəm. Sənə çox qulaq asmışam. O vaxtdan tanıyıram. Buyur gedək, mənə qonağımsan.

Aşıq Hüseyn sevinir ki, Allah elə yaxşı rast saldı. Mən qonaqçı axtarırdım, bu özü minnətçi oldu.

Kişi Aşıq Hüseyni evinə qonaq aparır, nə ki, lazımdı ona hörmət eyləyir. Yemək - içməkdən sonra iki nəfər oğlan içəri girib qonaqçıya salam verir, onunla öz dillərində nə iş danışirlər. Söhbətin arası kəsəndə Aşıq Hüseyn ev sahibindən soruşur ki, bu oğlanlar kimdir, nə deyirlər?

Ev sahibi deyir:

– Bilirsənmi, Aşıq Söyün, bizim kənddə toy var, buraya gələndə səni görüb tanıyıblar. İndi bu oğlanlar sənə dalınca gəliblər ki, gərək toya gedək.

Aşıq Hüseyn deyir:

– Bilirsənmi, qardaş, mən gedə bilmərəm. Çünki səfərim var.

Ev sahibi deyir:

– Aşıq Söyün, bilirsənmi, toy eyləyən adam bu yerin ağasıdır, əgər getməsən, bir bəhanə ilə mənə tufanamı dağdır. İndi mən səni məcbur eyləyə bilmərəm, özün bilirsən.

Aşıq Hüseyn əlacı kəsilir, ayağa qalxır, sazını da götürüb gedənlərlə birlikdə, ev sahibini də götürüb toya gedir.

Aşıq Hüseyn toy qapısından içəri girəndə görür camaat taxtda əyləşib onu gözləyirmiş. Oturanlar bir ağızdan:

– Aşıq, xoş gəlmisən! – deyirlər. Zurnaçıların səsinə kəsdirlər ki, siz gedin, bir qədər də arvadların məclisində

çalın. Qoyun aşığa qulaq asağ. Zurnaçılar öz dəstəsini arvadlar məclisinə çəkirlər. Aşıq Hüseyn sazını çıxarıb kökləyir, zilini zil, bəmini bəm eyləyib camaata baxır. Görür heç kəsdən səs çıxmır. O da bildiyi, sevdiyi havalardan çalıb oxuyur. Bir vaxt gözünü açıb görür qapıdan bir bölük qız, gəlin içəriyə dolur. Hamısı da al-qumaş, xara, tirmə şal geyinib. Bunları görəndə Aşıq Hüseyn daha da coşa gəlir, ucadan oxumağa başlayır.

İndi sizə xəbər verim bu dəstədən. Bu, Həso xanın qızı Xasa xanımın dəstəsi olur. Eşidirlər ki, kişilərin məclisinə aşıq gəlib, Xasa xanımın təklifi ilə yığışıb buraya gəlirlər. Aşığa diqqətlə qulaq asır, kefləri açılır. Söz-söhbət qurtaranda Xasa xanım belə bir tapşırıq verib gedir:

– Heç kəsin ixtiyarı yoxdur ki, bu gecə aşığı öz mənzilinə aparsın. O, bu gecə mənim qonağımdır.

Camaat dağılanda Aşıq Hüseynin qonaqçası dillənir:

– Aşıq Hüseyn, yedik, içdik, toyumuzu da eylədik, di dur gedək evimizə, dincələk.

Elə bunu eşidən kimi bir nəfər oğlan sağ yandan dillənir:

– Heç kəs bu gecə aşığı aparmasın, aşıq bu gecə Xasa xanımın qonağıdır, tapşırıb gedib.

Aşıq Hüseynin qonaqçası bir söz deməyib Aşıq Hüseynin üzünə baxır, çiyinlərini çəkir, deyir:

– Aşıq Hüseyn, çağırılan yerə ar eyləmə, get! Bəli, Aşıq Hüseyn də ar eyləməyib gedir. Qapıdan içəri girəndə otağa nəzər salır. Baxır ki, bir bəzək vurublar gəl görəsən, elə bil bayramdı. Sazını bir səmtə qoyub oturmaq istərkən ləyən, aftafa, məhraba gətirirlər. Aşıq Hüseyn əl-üzünü yuyur, qurulayır, keçib əyləşir. Süfrə açılır, xörək, çörək gətirilir. Görür bu süfrə gündə gördüyü süfrələrə bənzəmir, bu çox baha başa gələn süfrədir, dünyada nə nazü-nemət istə-

sən, burada tapılar. Yeyib, içdikdən sonra süfrə yığıdırılır. Aşıq Hüseyn qulluq eyləyən adamdan soruşur ki, bu evin yeyəsi, mənə bu qulluğu göstərən, qonaqlığı eyləyən kimdir? Niyə görünmür, özü hanı? Həmin adam xoş təbəssümlə cavab verir ki, aşıq, yat sabah görərsən, sənə hər şey aydın olar.

Aşıq Hüseyni fikir aparır. Gecə səhərə qədər yerin içində oyan-buyana dönməkdən təngə gəlir, səhərə yaxın, gözünə bir qədər çimir gəlir. Bir də gözünü açanda görür ki, gün günortaya az qalıb. Tez tələsik qalxır, paltarını geyir, əl-üzünü yuyur, yenə süfrə arxasında əyləşir, çay-çörək yedikdən sonra süfrə yığıdırır. Aşıq Hüseyn öz-özünə fikirləşir ki, bu nə iş idi mən düşdüm? Hara gedirdim, haraya gəlib çıxmışam. Aşıq Hüseyn bu fikirdə ikən birdən sağ yandakı qapı açılır. Bir nazənin sənəm içəri girir. O qədər gözəldir ki, deməklə başa gələn deyil: fəriştə kirdar, gəl məni gör, dərdimdən öl, ürək basan, sərfə kəsən, əlini vurma, gəndə durma, boynunu burma, sən orada köksünü ötürmə, mən burada! Aya deyir, mən çıxmışam sən nəyə çıxırsan? Günə deyir: mənim şövqüm dünyaya bəs edər, sən get işinə! Aşıq Hüseyn mat-məəttəl qalır. Nitqi tutulur, bir kəlmə bilmir. Nazənin sənəm özü də bunu hiss edir. Onu bu ağır vəziyyətdən qurtarmaq üçün əvvəlcə özü dillənir:

– Aşıq Hüseyn, haraya gedirsən, səfərin haradır?

Aşıq Hüseyn bir təhər kəkələyə - kəkələyə cavab verir:

– Naxçıvana, keşiş qızı Reyhan xanımla deyişməyə gedirəm.

– Hə, onun adını mən də eşitmişəm, gəl bu yoldan dön, getmə, qal burada sənə nə cah-cələl deyirsən yaradım.

– Yox, xanım, üz vurma, yolçu yolda gərək, yolu mu gözləyənlər var, gərək mütləq gedəm.

– Məndən təklif etməkdir, cavan adamsan, gedib tora düşərsən, peşman olarsan, gəl getmə!

Qız nə qədər cəhd göstərsə, Aşiq Hüseyn öz sözünün üstündə möhkəm dayanır. O, hiss edir ki, bayaqdan bəri hüsnü camalına heyran olduğu bu nazənin xanım ona aşiq olub. Ona görə də buraya dəvət edlən, öz malikanəsini, səliqəsini göstərmək istəyir. Amma kişidə söz bir olar. Aşiq Hüseyn tamahına üstün gələn getmək iqtidarında olur.

Qız deyir:

– Aşiq Hüseyn, mən öz təklifimi edlədim, sən də buna razı qalmadın. İndi ki, belədi, onda mənəim də bir neçə kəlmə sözüm var, onlara cavab ver, bilək ki, doğrudan da Reyhan xanımı bağlaya biləcəksən!

Aşiq Hüseyn gözləmədiyi bu vəziyyətdən çıxmaq üçün nə qədər bir çıxış yolu axtarsa da, bacarmır, razılaşır. Xasa xanım öz cürəsini divardan endirib sinəsinə basır, alır görək Aşiq Hüseynə nə deyir, aşiq ona nə cavab verir. Biz onların əvəzindən deyək, siz də şad olun!

Xasa xanım

Başına döndüyüm, ay əcəm oğlu,
Gəlsən getməyəsən belə yola sən!
On səkgiz aşığı salıbdır bəndə,
Salam verməyəsən o çəpələ sən!

Aşiq Hüseyn

Başına döndüyüm, nazənin xanım,
Vətənimdən çıxıb düşdüm yola mən
Əziz yeyib, əziz geyib gəzmişəm,
Tifilkən düşmüşəm eldən - elə mən

Xasa xanım

Bu qarda, boranda, belə ayazda,
Məsləhətin nədir bu doğru sözdə.
Yeddi qaçaq durub Dərələyəzdə,
Qorxuram düşsən əldən - ələ sən!

Aşıq Hüseyn

Qoçdan törəmişəm, qoçaq neyləyər,
Poladam, səngiyəm, bıçaq neyləyər?
Bəzircan deyiləm, qaçaq neyləyər,
Onları çəkərəm şirin dilə mən.

Xasa xanım

Atkaz etmə mən nazənin sözünü,
Haqq çıxartsın düşmənlərin gözünü
Xasa xanım, Həso bəyin qızını
Alıb bizim bu yerlərdə qalasan!

Aşıq Hüseyn

İstəməm şahlığı, nə də ki, tacı,
Nə də ərşə-gürşə qılmam meracı.
Aşıq Söyün deyər: sən mənə bacı,
Əlimi vermişəm qeyraz ələ mən.

Aşıq Hüseyn tapşırmasını deyib qurtaranda görür xanımın bərk acığı tutub. Çırtıq vursan, qanı şırıldar. Sazını köynəyinə salmaq istəyəndə Xasa xanım dillənir:

– Aşıq Hüseyn, öləsən də, bir həftə buradasan!

Xasa xanım sözünü deyib qapıdan çıxır. Aşıq Hüseyni fikir aparır. Əlacı kəsilir, gecə yan qaçmaq fikrinə düşür.

Əl-ayaq yığılır, axşam yatan vaxtı yenə Aşiq Hüseynə yer salınır. Aşiq Hüseyn ədəb-ərkanla paltarını çıxarıb yerin içinə girir. Amma gözüne yuxu getmir.

Görür camaat şirin yuxuya gedib. Heç kəsdən səs çıxmır. Səhərin şirin yuxusunda yavaşca yerindən qalxır, paltalarını geyir, sazını götürüb bayıra çıxır, atına süvar olub yola düşür.

Aşiq Hüseyn getməkdə olsun, sizə xəbər verim Xasa xanımdan.

Xasa xanım nöqərlərinə tapşırırdı ki, göz-qulaq olun, aşiq icazəsiz buradan çıxıb getməsin. Əgər getsə, dərinizə saman təpdirərəm. Füqərə nöqərlər də gecə səhərə qədər yatmayıb aşıqı gözləyiblər ki, birdən durub qaçar. Xülasə, səhərə yaxın görürlər nə gələn var, nə də bir gedən. Durub ot-alaf dalısınca gedirlər. Nöqərlərdən biri bir qədər ot gətirib tez geri qayıdır. Baxıb görür Aşiq Hüseyn yatan otağın qapısı açıqdı. Tez özünü Xasa xanımın yatdığı otağa yetirib deyir:

– Xanım, aşiq yoxdu!

Xasa xanım tez soruşur:

– Get gör atı tövlədədirmi?

Nöqər qaçaraq özünü tövləyə salır, görür, lələ köçüb, yurdu qalıb, at nə gəzir! Cəld geri qayıdıb xəbər verir.

Xasa xanım məsələni başa düşür. Tez bir dəst kişi paltarı geyir, özü ilə bərabər altı nəfər də atlı götürüb kəsə yol ilə Aşiq Hüseynin qabağını kəsməyə gedir. Dərələyəzə çatanda baxır ki, uzaqdan bir atlı gəlir. Atlı bunlara yaxınlaşır. Xasa xanım onu tanıyır. Amma Aşiq Hüseyn onları tanımır. Atını düz onların üstünə doğru sürür. Nöqərlərdən biri qışqırır:

– Tərpənmə!

Aşıq Hüseynin ürəyinə guppultu düşür. Deyir: elə Xasa xanımın dediyi yeddi qaçaq bunlar olacaq. Sazını çıxarıb onlara doğru uzadır, qışqırır:

– Siz tərənməyin, yoxsa hamınızı qıraram!

Bu söz Aşıq Hüseynin ağzından çıxan kimi nöqərlərdən biri dillənir:

– Ayə, bunun qoçaqlığı da var imiş?

Nökərin bu sözünü Aşıq Hüseyn eşidir. Fikirləşir ki, əgər bunlar məni tanıyırlar, bəs nə üçün qabağını kəsiblər? Elə bu vaxt Xasa xanım səsini çıxardır:

– Kimsən, nə karəsən, haradan gəlib, haraya gedirsən?

Aşıq Hüseyn onu tanıyır, gülümsünür. Xasa xanım isə ona hop-gop eyləyib qorxutmaq istəyir. Aşıq Hüseyn onu tanıdığına bürüzə vermək istəmir. Ona görə də deyir:

– Aşığam, Naxçıvana gedirəm. Xasa xanım deyir:

– İndi bilərik necə aşıqsan!

Alır Xasa xanım görək "Misri" havası ilə Aşıq Hüseynə necə hərba-zorba deyir, Aşıq Hüseyn isə ona nə cür cavab verir:

Əcəm oğlu, nə gəzirsən bu yerdə?

Bizim elə gələn bac verib gedər!

Kim ki, eşidibdi adı - sanımı,

Nə cürət eyləyib gec verib gedər!

Aşıq Hüseyn

Bilmirəm nəçisən, heç nə karəsən,

Naşı düşdüm, sizin eldən gəlmənəm!

Mən gedirəm Naxçıvana bədgüman,

Bəzircan deyiləm, bacı bilmənəm!

Xasa xanım

Mənəm bu yerlərin şiri, aslanı,
Pəncəmə düşünin qurtarmaz canı!
Gəl sən də nahaqdan tökdürmə qam,
Sərkərdələr gəlsə, fəvce verib gedər!

Aşıq Hüseyn

Nə həddin var, mənim qanım tökəsən,
Ac qurd kimi dörd yanımı sökəsən!
Gəlsən qəmişini məndən çəkəsən,
Sərkərdən deyiləm, fəvcü bilmənəm!

Xasa xanım

Xasa xanım ata yurdun itirməz,
Acıqlı sözləri nəbzi götürməz!
Sənin kimsin yüzü gəlsə, ötürməz,
Padişahlar burdan tac verib gedər!

Aşıq Hüseyn

Mətahm vardırsa, çıxart bazara,
Qoymaram kimsəni gedə xabara.
Aşıq Söyün bac verməyib xotkara,
Padişah deyiləm, tacı bilmənəm!

Söz tamama yetişir. Xasa xanım Aşıq Hüseynə yaxınlaşıb əl verib deyir:

– Aşıq Hüseyn, bu səfərdir, səni yoldan eləmək istəmirəm. Get, sənə yaxşı yol, ancaq xahiş edirəm qayıdanda buradan gələsən.

– Baş üstə, xanım, qayıdanda bir həftə sənə qonaq qalmağa söz verirəm.

Onlar əl verib xudahafisləşirlər. Xasa xanım öz dəstəsini də götürüb geri qayıdır, Aşıq Hüseyn isə öz yoluna davam eyləyir.

Aşıq Hüseyn yola çıxan vaxt qış ayları olur. Hələ Şəmkirdə ikən ona ustası məsləhət görmüşdü ki, Göyçə dağını keçəndə poçt yoluna düşüb get ki, səni qar, boran görməsin. Bilməzsən, kəsə yolnan gedərsən, Kolanı mahalının dağlarında, Dik pələkəndə, Abdulla gədiyində boran səni öldürər. O idi ki, Aşıq Hüseyn ustasının sözünü yadına salır, poçt yolu ilə bir baş gəlib çıxır İrəvan şəhərinə. Sazı çiyində İrəvanın küçələrilə gedirmiş. Görür bir çayçı dükanından aşıq səsi gəlir. Aşıq Hüseynin ürəyi tel-tel olur. Atı mahmızlayıb tələsik karvansaraya gəlir. Tez karvansara sahibini tapıb, atını ona tapşırığa verir, saz əlində bir baş həmin çayçı dükanına qayıdır. Amma o qədər adam var idi ki, içəri girmək mümkün olmur. Nə qədər oyana, bu yana boylanırsa, bir tanış görmür. İrəli keçmək istərkən biri ona deyir:

– Əyə, bu aşıq evi yıxılmış, qoyun öz ayağı ilə sallaqxanaya gələn kimi belə hayana gəlir, nəyə gəlir?

Aşıq Hüseyn görür sözü ona vururlar. Fikirləşir ki, axı mən mal deyiləm, qoyun deyiləm, bura sallaqxana deyil, bəs bu nə söz idi bu adam dedi? Görünür içəridəki aşıq çox arif adamdı.

Aşıq Hüseyn bu fikirdə ikən yenə biri o birisine cavab vermək məqsədilə dillənir:

– Yəqin xam adamdı, bunun Aşıq Heydərdən xəbəri yoxdur. Elə bilir içəridəki uşaq-muşaqdı!

Bu dəfə Aşıq Hüseyn özünü toxtadıb bir baş içəriyə soxulur, deyir:

– Eşq olsun aşıqlara!

Görür iki nəfər şeyirdir, qabaq-qabağa durub oxuyurlar. Onların üzünə baxır. Onlar da aşığın bu salamına cavab olaraq ikisi də birdən dillənir:

– Eşqi camalın olsun!

Amma Aşiq Hüseyinə heç fikir verən də olmur, qalır ortalıqda bir şəxs ona deməyir ki, ay filankəs, gəl burada əyləş! Aşiq Hüseyin görür adam elə sıx oturub ki, əyləşməyə heç yer də yoxdu. Göz gəzdirib baxır ki, məclisin başında bir qırmızı saqqal adam oturub. Sazını çılpağını qabağına dolayı qoyub, Aşiq Hüseyin öz-özünə fikirləşir ki, necə olmasa, yenə həmkarımdı, gedim onun yanında bir təhər əyləşim. Yer olmasa da o, görünür buralara bələd adamdı.

Sazı çiyində bir baş onun yanına gəlir. Amma bu qırmızı saqqal kişi heç yanını da qaldırmır, əhəmiyyət də vermir ki, aya, bu yanıma gələn aşıqdı, yoxsa naxırçı? Aşiq Hüseyin də utandığından geri qayıtmır. Bir dizinin üstə oturur. Sən demə, bu qırmızı saqqal Aşiq Heydər imiş. Aşiq Hüseyinin oturduğunu görən kimi şeyirdlərinə səs eyləyir:

– Dayanın!

Şeyirdlər dayanırlar. Biri mərəkənin bu başında, biri də o biri başında durub ustalarını dinləyirlər. Aşiq Heydər isə üzünü Aşiq Hüseyinə tutub deyir:

– Aşiq, sən nəçisən, kimsən ki, heç nırxını soruşmadan buraya soxulursan? Məgər şəhəri boş görmüsən?

Aşiq Hüseyin özünü saxlaya bilməyib dillənir:

– Sizi həmkar deyib yanınıza gəlmişəm. Pulunu ha əlindən almamışam, sənə ha ortağ çıxmamışam! Mənim sizə zərərim nədi, deyin, ödəyim. Uzaq başı gəlmişəm də, gədrəm də!

Aşiq Heydər deyir:

– Sən qayıdıb getməyin fikrini edirsən, gör bir mən nə fikirdəyəm. Gərək sazını əlindən alam, özünü də dustaq eyləyəm!

Aşıq Hüseyn burada nabaləd olduğundan ona kömək duran olmur. Ürəyində deyir:

– Ölləm, ölləm, qallam da qallam! Daha bəsdir, qardan artıq rəng olmaz ki? Əl atıb sazını köynəyindən çıxarır, deyir:

– Buyur, nə ki, kefin istəyir, de gəlsin! Cavabımı verməyə hazırım!

Aşıq Heydər ayağa durub hazırlaşana kimi Aşıq Hüseyn ona tərs-tərs baxıb ürəyində deyir:

– Ay it oğlu, bilmirsən ki, xasiyyətini bilmədiyən atın dalına keçməzlər, dişlərini vurub qarnına salar? Gərək bir saata kimi atam dalına sarıyam!

Aşıq Heydər fürsəti əldən verməmək üçün qabağa özü düşür.

Aşıq Heydər

Hər yetən aşıqla sözmü çağırram,
Hərcayıya sırım açarammı mən?!
Mən gəzdiyim ləli, gövhər kamdı,
Qeyri mətəyimi saçarammı mən?

Aşıq Hüseyn

Hər yetən aşıqla söz çağırılmazsan,
Hərcayıya sirmə açan mənəm-mən!
Ləh gövhər, yaqut, yamən məndədi,
Onlardan afitab seçən mənəm-mən!

Aşıq Heydər Aşıq Söyündən bu sözləri eşidəndə fikir eyləyir ki, gərək mən heç bunu qurdalamayıdım, deyəsən

bu cökə pazıdır, çalanda çıxmaz! Əlləri əsə-əsə sazı çalıb oxumağa başlayır:

Aşıq olan aşıq ilə tay gərək,
Dərsin ala ustadından vay gərək!
Mən qorxduğum Araz kimi çay gərək!
Sənin tək çaydan keçərəmmi mən?!

Bunu eşidəndə Aşıq Hüseyni gülmək tutur. Deyir:

– Aşıq qardaş, sənin keçdiyən çay bir başlıq, iki başlıq su olar. Amma mən Araz ilə Kür qarışan yerdən də üç verst aşağıda oluram, gör oradan keçə bilərsənmi, yoxsa yox? - deyib, sazı sinəsinə basır:

Dediyin sözləri çıxarma yaddan,
Almışam mətləbim kamil ustaddan!
Doymamış getməyəm bu xoş həyatda,
Abi-kövsər suyun içən mənəm-mən!

Aşıq Heydər görür bundan xata əksik deyil, götürüb belə bir hərcayı söz deyir ki, qoy xatasını səndən xalı eyləsin.

Aşıq Heydər

Aşıq Heydər bu meydana ər gəlib,
Canda hünər bu dünyaya var gəlib.
Uzunqulaq, beymərifət xor gəlib,
Sazını almamış köçərəmmi mən?!

Aşıq Hüseyn bu dəfə üzünü camaata tutub deyir:

– Ay camaat, aşıq da aşığa hərcayı söz deyərmi? İndi siz deyən, mən nə eyləyim?

Yerlərdən belə səs gəlir:

– Aşiq Hüseyn, bu meydandı, nə kefin istəyir de, sənə mane olan yoxdu!

Aşiq Hüseyn

Söyün deyər: sənin ölüm vədəndi,
Aşılığa sataşmağın nədəndi?
Uzunqulaq, beymərifət dədəndi,
Başına qovğam açan mənəm - mən!

Söz tamam olur. Aşiq Hüseyn deyir:

– Aşılığın adətincə qanuna görə indi də mən qabağa düşməliyəm. Sən də mənə cavab verəcəksən. Əvvəlcə dodağımıza iynə düzəcəyik, sonra da dodaqdəyməz deyəcəyik ki, dəyməsin!

Bunu eşidəndə Aşiq Heydər in gözləri kəlləsinə çıxır. Aşiq Hüseyn beş-altı nazik iynə gətizdirib alt dodağına düzür. Sazını sinəsinə basıb təcnislə görək necə deyir:

Qış çillesi, Xıdır İlyas gedəndə,
Yaz gərmişə gələr, ay eylər qıj-qıj!
Qırx sanadıq, yaz ayından keçəndə,
Ərşdən leysan yağar ay eylər qıj-qıj!

Səyağ ilən nə qayırlar nə səngi,
Eşqin artdı hər yandan nə səngi.
Səngin altdan nə qayırlar nə səngi?
Ayaqda şəccarə ay eylər qıj-qıj!

Yarı nazəninin qaşu gələndə,
Saxla sadağanı naşu gələndə.

Aşıq Hüseynin yarı qarşı gələndə,
Ağıllı sərində ay eylər qıj-qıj!

Söz tamama yetişir. Aşıq Heydər Aşıq Hüseynin bu dodaqdəyməzinin qabağında məəttəl qalır, cavab verə bilmir. Aşıq Hüseyn dodaqlarındakı iynələri sahibinə qaytarır, Heydər əlindən də sazını alıb sol çiyinə keçirir. Sonra da şəyirdlərini yaxına çağırır. Onların da sazlarını əllərindən alır, qoyur bir yana. Özlərinə deyir:

– Şəyird olanda da, elə ustada şəyirdlik eləyin ki, bir az mərifəti, bir qədər də kamalı olsun!

Camaat görür Aşıq Heydər lap pisikib. Şəyirdləri də sağında boyunlarını büküb dayanıb. Baxanda adamın ürəyi yanır. Dedilər:

– Aşıq Hüseyn, biz gördük ki, sən kamil aşıqsan. Belə aşıqlar həmişə hər şeydə qabil olurlar. Biz səndən xahiş eləmək istəyirik.

Aşıq Hüseyn deyir:

– Buyurun, aşıqların adəti, vəzifəsi camaata qulaq asmaqdı!

– Deyirik ki, Aşıq Heydər bir qoca kişidir. Gərək özünü bu kola soxmaydı ki, belə də biabır olmaydı. Daha keçib. Xahiş eyləyirik, onu bizə bağışlayasan.

Aşıq Hüseyn camaatın sözünü yerə salmayıb deyir:

– Bağışladım sizə! Aşıq Heydərdən də xahişim budur ki, gəlib-gedənə dolaşmasın. Ondan ötəri ki, həmkarın bir-birinə hörmət göstərməsi vacibdir.

Camaat bir ağızdan Aşıq Hüseynə afərin söyləyib, təşəkkür etdilər. Yeddi-səkkiz dərdimənd oğlan Aşıq Hüseyni tək buraxmayıb evlərinə aparırlar. Bir neçə gün onu İrəvanda qonaq saxlayırlar. Aşıq Hüseyn Kalvah xana bir məktub

yazıb göndərir ki, İrəvandayam, bir neçə günə gəlirəm, gözləyin.

Vədə vaxtı çatanda Aşıq Hüseyn atını minib bir baş Naxçıvana yola düşür. Kalvah xan da Aşıq Hüseynin gəldiyi günü bilib qabağına iki nəfər bələdçi göndərir. Şəhərə daxil olan kimi görür iki nəfər cavan oğlan ona tərəf gəlir. Yaxınlaşıb deyirlər:

– Aşıq Hüseyn əmi, bizim tərəflərə xoş gəlmisən! Səfa gətirmisən! Biz sənin üçün gəlmişik.

Onlar Aşıq Hüseyni günbatan çağı Kalvalı xanın evinə aparırlar.

Aşıq Hüseyn qapıdan içəri daxil olarkən Kalvalı xan ayağa qalxıb, əl verib xoş gəldin eyləyir, qol-boyun olub istirahət otağına keçirlər. Yemək-içmək, kef-damaqdan sonra Kalvalı xan deyir:

– Aşıq Hüseyn, doğrudur səni gətizdirmişəmsə də, amma Reyhan xanımdan qorxuram, çox vələdüzzinadır.

Aşıq Hüseyn cavab verir ki, qorxma, min Reyhan da olsa, qorxma! -Yəqin?

– Lap yəqin!

Kalvah xan nökərlərindən ikisini yanına çağırtdırır, deyir:

– Gedin Reyhan xanımın özünə də, adamlarına da xəbər eyləyin, gəlsinlər.

Nökərlər baş əyib çıxırlar. Sonra Kalvah xan adam göndərtdirib şəhərin hörmətli şəxslərindən də bir neçəsini məclisə dəvət edir. Qonaqlar gəlməkdə olsunlar, sizə xəbər verim Reyhan xanımdan. Reyhan xanım çox bilmiş bir qız idi. Kalvah xanın nökərləri xəbər gətirəndə öz-özünə xeyli götür-qoy eyləyir. Sonra ağına belə bir fikir gəlir:

Kişi paltarı geyib məclisə getmək, bəri başdan Aşıq Hüseyini yoxlamaq lazımdır ki, görək bu kimdir, nə mərifət sahibidir, necə aşıqdır?

Tez bir dəst kişi paltarı gətizdirir. Altdan geyib üstə qıfıllanır, üstə geyib altdan qıfıllanır. Amma nə qədər eyləyirsə, döşlərini gizlədə bilmir. Erməni, müsəlman nə ki var hamısına tapşır ki, mən məclisə Muxtar bəy adı ilə gedirəm. Hər kəs orada mənə Aşıq Hüseyinə işarətlə qandırıb eləsə, elimdən qurtarmaz!

Hamı söz verir ki, bu barədə bir kəlmə də olsa danışmayacaq.

Xülasə, dəstə yığıb bir baş Kalvalı xanın məhləsinə gəlir. Qarıdan içəriyə daxil olurlar. Camaatın ardı-arası kəsilmir.

- Salam əleyküm!
- Əleyküm əssalam!
- Allah saxlasın!
- Saxlasın!

Aşıq Hüseyin içəri girənlərə göz yetirir. Görür elə düz yarım saat salam əleykümlə, Allah saxlasındır. Camaat xoş məhəbbətlə, şirindilliklə əyləşirlər. Kalvalı xan dillənir:

- Bəs görəsən Reyhan xanım niyə gəlməyib?
- Bir azdan gələr, - deyən nöqərlərdən biri cavab verir.

Kalvalı xan Aşıq Hüseyinə işarətlə qandırır ki, dur məclisi aç, bizim üçün bir qədər söhbət eylə.

Aşıq Hüseyin ayağa qalxır. Sazını əlinə alır, zilini zil, bəmini bəm eyləyir, bir ətrafa nəzər salır. Baxır ki, dostu Kalvalı xan, sıx toplaşmış camaat, zal otaq, altı taxta döşmə, üstü ləmpə, evin içi cing-cing cingildəyir. Aşıq Hüseyinin özünün də xoşu gəlir, ürəyi coşur. Elə maraqlı söhbət başlayır ki, hamını valeh eyləyir. Söhbətin şirin yerində

qəfildən qapı açılır. Üç nəfər cavan oğlan qapıdan içəri girib deyirlər:

– Aşıq, eşq olsun!

Aşıq Hüseyin də cavab verir ki, eşq camalımıza olsun! Əl verib təmənənəşirlər, xoş gəldin eyləyirlər. Amma Aşıq Hüseyin bunlardan birinin əlini sıxanda görür çox yumuşaqdır, heç oğlan əlinə oxşamır. Onun bədənində sarı yağ kimi meyxos bir sim yeriyir. Aşıq Hüseyin buna çox məəttəl qalır, deyir:

– Ey dadi-bidad, bu nə sirdir məni qərq etdin? Yeddi kral torpaq gəzmişəm, amma mən kişidə belə yumşaq əl görməmişəm. Görəsən bu nə işdir?

O, ürəyində belə deyirdisə də, amma heç bir şey başa düşməmişdi. Camaat gələnlərə yer göstərir, hörmət, izzətlə qarşılayırdılar. Həmin şəxsi isə hərə bir yandan dəvət edirdi:

– Ay Muxtar bəy, keçin yuxarı başa!

Amma Aşıq Hüseyin gördü bunlar yuxarıya keçməyib, ayaqda əyləşdilər. Aşıq Hüseyin bir təhər fikirini cəm eyləyib söhbətə başlayır. Bir neçə kəlmə də oxuyanda Muxtar bəy dillənir:

– Kalvalı xan, elə arım var, arım var, eşşək arısı?! Kalvalı xan deyir:

– Muxtar bəy, bir şey başa düşmədim, bu nə sözdür?

Aşıq Hüseyin deyir:

– Kalvalı xan, bu söz mənə aiddir, Muxtar bəyin nə sözü var, buyursun desin, mən hazırım!

Muxtar bəy də onu sınamaq məqsədilə deyir:

– Bizim istədiyimiz odur ki, gözləməkdən bir şey çıxmaz, qaşın elə, gözün belə, nə olsun ki? Bunları eşitməkdən qulaqlarımız dəng olub. Doğrudur, aşıq gördüyünü çağırar, amma elə həmişə onun-bunun sözünü əzbərləyib oxuyan

aşıqların qiyməti nədir? Biz istəyirik ki, bir elə təzə söz oxuyasan ki, camaatın xoşuna gəlsin, hamı bəh-bəh desin!

Aşıq Hüseyn baş üstə eyləyib, divan ilə özünün "hərgiz" nəğməsini oxuyur. Söz tamama yetişəndə Kalvalı xan soruşur:

– Muxtar bəy, mənim aşığımdan aqlın bir şey kəsdimi?

– Kalvalı xan, aşığın lap yaxşı aşıqdı, doğrusu heç pis demək olmaz.

Kalvalı xan bu kəlmələri Muxtar bəydən eşidəndən sonra Aşıq Hüseynə him-cimlə qandırır ki, özünü yığışdır, camaata bir nəzər yetir, diqqət elə! Aşıq Hüseyn də sazını kölgəsilə, qoltuğunun altından diqqətlə baxanda görür camaatın içərisində bu üç nəfər sonra gələnlərdən ədəblisi, mərifətlisi, gözəli heç görünmür. Üçü də cavan, bir-birindən gözəl. Üçü də çərkəzi paltar geyib, əyinlərində də kabardindən yapıcıları var. Deyir:

– Yox, burada nə işə bir iş var, deyəsən işlər əngəldir.

Aşıq Hüseyn həmin üç nəfərə bir de zəndlə diqqət yetirir. Baxır ki, birisinin döşləri narın ucu düymələnib, neş-tərə oxşayan vaxtı kimi az qalır sinəsini dəlib ortaya çıxсын!

Aşıq Hüseyn bunu belə görəndə coşa gəlir, camaata deyir:

– Ay camaat, siz dura-dura aşiq öz-özünə sifariş verə bilməz! Amma izin verin, birinci sifarişi özüm verim, özüm də oxuyum. Təzə, bakir bir söz demək istəyirəm.

Hərə bir tərəfdən dillənir ki, aşiq, buyur, söz sənindir! Amma təzə söz olsun ki, hamıya xoş gəlsin! Alır Aşıq Hüseyn görək təzə nə deyir:

Boyun sürahidir, bədənin büllur,
Oxşatdun saçların mara, a Reyhan!

Aşıftə zülflərin pərişan olub,
Çək şana dəstinə, dara, a Reyhan!

Aşıq Hüseyn bu qoşmanı deyəndə Muxtar bəy yapını-
cısını çiyindənə tullayır, ayağa qalxıb deyir:

– Aşıq Hüseyn, burada Reyhan yoxdur, amma sözünü
cavabsız qoysaq, bizləri bəyənməzsən, qulaq as, gör nə de-
yirəm:

Sənin ismin hər şəhərdə söylənir,
Heyif gəldin bu diyara, Hüseynim!
İreyhan arifdir, tayı tapılmaz,
Eylər səni para-para, Hüseynim!

Aşıq Hüseyn qət edir ki, Muxtar bəy deyilən uzun
işdir, dərinlərə əl apara bilər. Deyir:

– Neyləyim, camaatın içərisində buna deyəcəksən ki,
zənənsən, daha da acığı tutar, mən də bir qərib adamam.
Yaxşısı budur ki, anladım. Getsin öz paltarını geyib gəlsin.
Ondan sonra ol əməlli başlı, uzun saçlı, sürmə gözlü, qələm
qaşlı nazənin. Başımı tutum qarşında, deyim ki, vur yarıl-
sın! İstəyirsən öldür, istəyirsən asdır.

Aşıq Hüseyn

Beylə nəzakətlə yandırma bizi,
Məgər insafın yox, mürvətsiz qızı?
İstifa nimitənə, cəfkən qırmızı,
Gülləcəsi güllü, xara a Reyhan!

Muxtar bəy

Yetircəyin o sazını alacaq,
Ahban kəllənə vurub çalacaq.

Aşıqlarla bir zindana salacaq,
Eyləyəcək günün qara, Hüseynim!

Aşıq Hüseyn

Ey tuba qamətli, boyu növrəstə,
Qullaba saçların gərdənin üstə.
Qoynunda nar bəslə, Hüseyn xəstə,
Rəhmin gəlsin mən bimara, a Reyhan!

Muxtar bəy

Dil yetişməz o zalımın dilinə,
Səni salar yüz min fitnə, felinə.
Bir düşəsən İreyhanın əlinə,
Dadanıbsan mən Muxtara, Hüseynim!

Söz tamama yetişir. Yerlərdən hamı "afərin" söyləyir. Aşıq Hüseyn qət edir ki, heç o yan bu yanı yoxdur, deyəsən elə Reyhan xanım bunun özüdür ki, var.

Muxtar bəy kələfin ucu açıldığını duyub aradan çıxmaq istəyir. Üzünü Kalvalı xana tutub deyir:

– Kalvalı xan, bu aşıq bilmirəm dostundur, bilmirəm qardaşındır, tanışındır, hər nəyindir, özünüz bilərsiniz, amma onu səndən istəyirəm. Bax, sonra qaçıb eyləyər, onda bizdən inciməyəsən. Özüm də gedirəm Reyhan xanımın məclisinə.

Kalvalı xandan əvvəl Aşıq Hüseyn dillənir:

– Xətircəm ola bilərsiniz, Aşıq Hüseyn heç yana qaçan deyil, qoyub qaçmağa gəlməyib, aparmağa gəlib.

Xülasə, bir az da söz, söhbət eyləyir. Məclis dağılır. Muxtar bəy də çıxıb gedir. Evdə Aşıq Hüseynlə Kalvalı xan tək qalanda Kalvalı xan Aşıq Hüseyni sınamaq məqsədilə deyir:

– Aşiq Hüseyn, birdən Reyhan xanımın qabağında pişikməzsən ki? Əgər gücün çatmayacağına, gəl səni gecə ikən yola salım, çıx get. Reyhan xanımdan ehtiyat eyləyirəm. Çox bilikli, danəndə qızdı.

Aşiq Hüseyn özünü saxlaya bilməyib dillənir:

– Qorxma, məndən tam arxayın ola bilərsən. İstəyir bir yox, yüz Reyhan xanım olsun, vecimə gələn deyil.

Gecə xeyli keçir. Bunlara yer salınır. Kalvalı xanla Aşiq Hüseyn yatmaqda olsunlar, sizə deyim Reyhan xanımdan.

Reyhan xanımın iki şəyirdi varmış. Biri Naxçıvan əhli, bir müsəlman qarısı, o biri isə öz əmisi qızı Nərgiz xanım. Reyhan xanım qarını yanına çağırtdırıb deyir:

– Qarı, aman günüdür, get gör, topla, gopla Aşiq Hüseyni bir təhər buradan qaçıra bilərsənmi? Deyəsən, ondan bizə xeyir gəlməyəcək.

Qarı səhəri, gün çıxana kimi sazı da götürüb Kalvalı xanın evinə gəlir. İçəri girir, salam verir, xəbər alır ki, burada Aşiq Hüseyn kimdir?

Aşiq Hüseyn bunu eşidib yan tərəfdən dillənir:

– Mənəm, ay nənə, bizim üçün nə qulluq?

– Mən Reyhan xanımın şəyirdiyəm, gəlmişəm, baxaq görək sən mənə cavab verə bilərsənmi ki, hələ bir Reyhanın məclisinə də hazırlaşırısan?

Aşiq Hüseyn baxır ki, bu doğru danışır, əlində qara cöyüzdən bir saz da var. Deyir:

– Ay qarı nənə, ağbirçək vaxtında gəl mənə bənd olma, məni bərkə, boşa salma!

Qarı deyir:

– Mənə çörək verib saxlayan Reyhan xanımdır, sən deyilsən. Uzun danışma, sazını götür, qabağıma çıx, vəssalam!

Aşıq Hüseynin əlacı kəsilir, sazı köynəyindən çıxarıb deyir:

– Götür deyirsən, götürək də. De gəlsin, görək nə deyirsən?

Alır qarı nənə görək dübeyti havası ilə Aşıq Hüseynə nə deyir:

De görüm, əslin haralı,
Çıxartginən sazı, oğlan!
Nə iraq yerdən gəlibsən,
Söylə görüm sözün, oğlan!

Aşıq Hüseyn:

– Ay qarı nənə, sənə cavab verməzdim, çünki bir söz deməyibsən ki, ona da cavab verəm. Amma əlac yoxdu, görərk cavabımı verim, sonra Reyhan xanıma apararsan ki, Aşıq Hüseyn deməyə söz tapmadı, – deyib, sazı sinəsinə basdı.

Mənim əslim Şəmkirdəndir,
Gəncəbasar elim, nənə!
Çox qovğalar çəkmişəm,
Uzaq düşüb yolum, nənə!

Qarı nənə

Yoxsa sözdən naçarmısan?
Qıfılbəndim açarmısan?
Gecə durub qaçarmısan?
İzləyərlər izin, oğlan!

Aşıq Hüseyn görür ki, qarı onun qaçmasına işarə vurur, hirslənib deyir:

Qarı, bu işdə naçaram,
Qıfılbəndini açaram.
Gözləmə ki, mən qaçaram,
Kəssələr də dilim, nənə!

Qarı da görür bu qaçan aşıqlara oxşamır. Özü də kamil bir aşıqdı. Aşıq Hüseyn də bu ara əlini cibinə salır, bir qızıl onluq çıxarıb qarının ovcuna qoyur. Qarı bunun müqabilində deyir:

Xoş gəlibsən Naxçıvana,
Dərdini söylə cahana.
Aparram seni Reyhana,
Danışginən özün, oğlan!

Aşıq Hüseyn

Aşıq Hüseyn Şəmkiştani,
Gəldim gördüm Naxçıvani.
Bir də görsəm ol Reyhani,
Dərdim yoxdu, ölüm, nənə!

Qarı daha bir söz deməyib, kip-kirimişcə sazını da qoltuğuna vurub qapıdan çıxır, birbaşa özünü yetirir Reyhan xanımın yanına. Reyhan xanım ondan tez soruşur:

- Hə, qarı nənə, nə oldu, necə oldu, danış görək?
- Pis xəbər gətirmişəm.
- Söylə, görək bu pis xəbər nədir?

Qarı

Reyhan, sənə xəbər verim,
Tapılmaz tayı Hüseynin.
Ərənlərdən badə içib,
Yetişib payı Hüseynin.

Reyhan xanım bərk hirslənir:

–Mən sənə dedim ki, get, gəl Aşıq Hüseyni mənə tərif elə? İndi ki belə oldu, al cavabım! - deyib, cürəsini sinəsinə basır:

Hərçan söyləmə, qarı,
Əcəmdə nə kamal olar?
Danışarlar yekəxana,
Saatda min xəyal olar!

Qarı

Bir at yükü kitabı var,
Çox bulunmaz hesabı var.
Dəryalar qədər təbi var,
Coşğundur çayı Hüseynin.

Reyhan xanım

Mən odlaram kitabını,
Özüm billəm hesabını.
Verə bilməz cavabını,
Danışan dili lal olar.

Qarı

Mən istərəm İreyhanı,
Reyhan da istər cahanı.
Səhər yığın Naxçıvanı,
Tutulsun toyu Hüseynin!

Reyhan xanım

Mən Reyhanam, Naxçıvanı,
Oxudum, İncil, Quranı.

Ona göstərrəm zindanı,
Tutular dili, lal olar!

Söz tamama yetişir, Reyhan xanım görür qarıdan kar aşmadı, öz əmisi qızı Nərgizi çağırıb deyir:

– Nərgiz, qarı gedib daha da Hüseyini öyrədib gəlib. Özün get, gör onu buralardan qova bilərsənmi? Yoxsa ondan bizə xeyir gəlməyəcək.

Nərgiz dinməz-söyləməz sazını qoltuğuna vurub, gəlir Kalvalı xanın evinə. Qarıdan içəri girib görür axtardığı buradadır.

– Allah saxlasın!

– Allah saxlasın! Kirvə qızı, buyurun əyləşin! -deyib, Aşıq Hüseyin ona yer göstərir. Baxır ki, bu cavan, 18 yaşında bir qızdı, elə gözəldir ki, dünyada tək-tək misli tapıla bilər.

– Buyurun, mənim üçün qulluğunuz! Nərgiz də qarı deyən kimi deyir:

– Mən Reyhan xanımın şøyirdiyəm, gəlmişəm sənəylə deyişməyə. Bilmək istəyirəm görüm qabında bir şeyin var, yoxsa elə bəzi aşıqlar kimi sən də hap-gopsan!

Aşıq Hüseyin:

- Gəlibsən, xoş gəlibsən! Buyurun, söz sizindir. Kimin qabında nə olduğu indi bilinər.

Nərgiz cürəsini basır 14 yasəmən hörüklərinin arasına. Barmaqlarının birini taziyanə eyləyir, öz gözəl səsi ilə görək Aşıq Hüseyinə nə deyir, aşiq ona necə cavab verir.

Nərgiz

Məndən salam olsun, ay Aşıq Söyün,
Zəri-zerbaf mətayindən seç indi!

Ya budur ki, meydana çıx, cavab ver,
Ya da bu meydandan durma qaç indi!

Aşıq Hüseyn

Al cavabın verim, ay Nərgiz xanım,
Zəri-ziba mətayindən seç indi!
Eşq əlindən zülmü eşqə-düşmüşəm.
Mən durmuşam bu meydanda qoç indi!

Nərgiz

Çox sənin kimisin sazın almışam,
İxtilatın kəsib bəndə salmışam.
Dəryayi-ümman tək qarşı durmuşam,
Həddin varsa, gəl üstümdən keç indi!

Aşıq Hüseyn

Dərin-dərin dəryalar tək tutaram,
Hər nə desən, mən də ondan betərəm.
Saz yerinə qoşa narı tutaram,
Ay camaat, varımı məndə suç indi?!

Aşıq Hüseyn belə deyəndə Nərgiz fikir eyləyir ki, Reyhan bunun qabağında davam gətirməyəcək. Yaxşısı budur, gəl sən bunu sözlə, him-cimlə başa sal, qoy Reyhandan əvvəl, indiki sənə bənd olub, qoy elə səni alsın. Reyhan qalsın yana-yana.

Alır Nərgiz

Necə gördün Naxçıvanda Nərgizi,
Badədir lebləri, mezədir üzü.
Gəl edək zümzümə, tutaq pəhrizi,
Təşnəsən badədən gəl al, iç indi!

Aşıq Hüseyin başa düşür ki, Nərgiz aşkarca deyir: "gəl dön, xaç as, məni də al!" Bunun müqabilində görək Aşıq Hüseyin nə deyir:

Aşıq Söyünü çəkmə qeyri yola sən,
Keşkə mənim gizlin dərdim biləsən!
Nə xaçpərəst, nə də islam olasan,
Kara yetmir kilsə ilə xaç indi!

Söz tamam olur. Nərgizin deməyə bir sözü qalmır. Xudahafisləşir, cürəsini də qoltuğuna vurub, bir baş Reyhan xanımın yanına gəlir.

Reyhan xanın belə fikirdə idi ki, əmisi qızı Nərgiz əli boş qayıtmaz, Aşıq Hüseyinin canına bir vəlvələ salar, ya bağlar, ya da qaçırdar. Nərgizin yolunu səbirsizliklə gözləyir. Bu ara Nərgiz içəriyə daxil olur. Reyhan xanım sevinmiş onun qabağına gelir. Hal əhval soruşanda Nərgiz ona heç bir cavab verməyib, cürəsini sinəsinə basır, deyir:

Mürdəşir səni yusun,
İşimiz yaman olacaq!
Görərsən əvvəl-axır,
Ortalıqda qan olacaq!

Aşıq deyil, Rüstəm-Zaldı,
Fikri, zikri qalmaqaldı.
Məni də avırdan saldı,
Sənə də tufan olacaq!

Dilnin üstə bitib dillər,
Odur Araz kimi sellər.

Nərgizin başına küllər,
Sinəsi viran olacaq!

Nərgizin bu sözlərindən Reyhan xanım daha da qorxuya düşür. Nərgiz də acıq eyləyib gedir, Reyhan xanım qəmə qərq olub fikrə gedir.

Reyhan xanım fikirləşməkdə olsun, sənə deyim Cahan qarından. Cahan qarı Reyhanın töhmətli sözlərindən üç gün özünə gələ bilmir. Bərk hirslənir. Tez cürəsini əlinə alır, alt-dan, üst-dən geyinir, özünü yetirir Aşiq Hüseynin yanına, deyir:

– Aşiq Hüseyn, əgər sözün qurtarmayıbsa, bir də qabağma çıx, sənə deyiləsi bir-iki kəlimə sözüm var, onlara cavab ver, sonra neyləyirsən elə!

Aşiq Hüseyn oturanların üzünə baxır. Hərə bir tərəfdən Aşiq Hüseynə işarə eyləyir ki, ayağa dur, qan çox zodu gəlib, yoxsa səni camaat içərisində tünkar edər. Hər ikisi meydana çıxır. Aşiq Hüseyn sazı sineyi-sandığma basır, qan da öz telh cürəsini basır nöyüt bardağı məmələrinin üstünə.

Aşiq Hüseyn

Başına döndüyüm nənə,
De görüm nə xəbərin var?
Ol Reyhandan nə gətirdin?
De görüm nə xəbərin var?

Qarı

Sana qurban olum, oğul,
İreyhanı qorxutmuşam.
Vəsfini car eyləyib,
Ürəyini ürkütmüşəm.

Aşıq Hüseyn

Özü məndən söz açdımı?
Əlin ələ dolaşdımı?
Yoxsa sənə dalaşdımı?
De görüm nə xəbər var?

Qarı

Mətəl qalma sən bu işə,
Düşmə qeyri bir təşvişə.
Poladı çaxmısam daşa,
Dörd yanını bərkitmişəm.

Aşıq Hüseyn

Aşıq Hüseynəm, əcəm elli,
Adı Reyhan, şirin dilli.
Buta qamət, incə belli,
De görüm, nə xəbər var?

Qarı

Mənə demə "nənə-nənə",
Cahan olsun sənə ana.
Bir müjdə verginən mənə,
İşini möhkəmlətmişəm!

Söz tamama yetişir. Qarı çıxıb gedir. Aşıq Hüseynlə Kalvalı xan oturub söhbət edirlər, deyib gülürlər. Elə bu ara xəbərçi içəri keçib Kalvalı xana deyir:

– Kalvalı xan, Reyhan xanım sabah aşığımızla bərabər sizi məclisinə dəvət edir.

Xəbərçi çıxıb gedəndən sonra Kalvalı xan Aşıq Hüseynə deyir:

–Aşıq Hüseyn, gəlsənə bunun meydanına çıxmayaq. Səni el içində, mərəkə içində rüsvay edər.

Aşıq Hüseyn deyir:

–Kalvalı xan, onun qabağına çıxmamaq, çağırışına getməmək özü rüsvayçılıqdan da pis olar. Yaxşısı budur, ehtiyat eləmə, xəbər göndər, sabah səhər saat səkkizdə bazar-dükən bağlansın. Sazımı götürüb gələrəm. Sən məndən qabaq orada ol.

Səhəri bazarlar bir qədər tez bağlanır. Dükandarlar tez alveri kəsib, meydana qaçırlar. Hər yana səs düşür. Naxçıvan meydanı süpürülüb təmizlənir, camaat yığışır, aşıqları gözləyirlər. Əvvəlcə Reyhan xanım öz dəstəsilə gəlir. Bu tərəfdən də Kalvalı xanın adamları başda eyləşib gözləyirlər. Aşıq Hüseyn də sazını götürüb bir bələdçi ilə meydana gəlir. Reyhan xanımın yanında dayanıb salam verir. Hər ikisi görüşüb danışdıqdan sonra sazları köynəklərindən çıxarırlar, meydana girirlər. Aşıq Hüseyn deyir:

–Reyhan xanım, növbə sənindir, yoxsa mənim?

Reyhan xanım deyir:

–Sən kişi, mən arvad. İxtiyar mənimdir, qabağa mən düşürəm. Hər ikisi razlaşır. Sazları sinələrinə basıb deyişməyə başlayırlar.

Reyhan xanım

İki aşıq bir meydana varanda,
Oturub sazları düzərlər bir-bir!
Cavab verib cavabını alanda,
Duruban meydanı gəzərlər bir-bir!

Aşıq Hüseyn

Aşıqlıq elmindən xəbərdaram mən,
Hər yerdə görmüşəm meydanı bir-bir.

Kamil bir ustaddan dər sim almışam,
Gəl sənə söyləyim əyani, bir-bir.

Reyhan xanım

Ustad aşiq deyilməmiş söz deyər,
Biri deyər, o birisi gözləyər.
Birisi çox deyər, biri az deyər,
Deyişə-deyişə qız arlar bir-bir!

Aşiq Hüseyn

Aşiq bəlli olar ad ilə sandan,
Gəlmişəm meydana Şəmkiristandan.
Aşıqları buraxginən zindandan,
Kamil ustadlar gəl tanı bir-bir!

Reyhan xanım

Kimi hündür deyər, kimisi alçaq,
Yoxdur özüm kimi bir kəndi qoçaq.
Çoxların salmışam meydandan qaçaq,
Gəldiyi yolları azarlar bir-bir!

Aşiq Hüseyn

Sona kimi sığal verib telinə,
Qəndi şəkər əzdiribsən dilinə.
Düşməyibsən arif ustad əlinə,
Çəkdirərik sənə cəzanı bir-bir!

Reyhan xanım

Mən Reyhanam, tapmamışam tayımı,
Cəngli-Sultan haqq veribdi payımı.
Katiblər qeyd edir haqqı-sayımı,
Dediyim sözləri yazarlar bir-bir!

Aşıq Hüseyn

Yetmək olmaz Aşıq Hüseynin işinə,
Belə sözlər heç girərmə huşuna.
Alım qucağıma, basım döşümə,
Sənin kimi gözəl cananı bir-bir!

Söz tamam olanda Aşıq Hüseyn istəyir bir neçə kəlmə
də bu desin. Amma Reyhan xanım fürsəti əldən verməyib,
sazın havasını kəsmədən çevirir, yenə də qabağa düşür.

Reyhan xanım

Sənə xəbər verim ay Aşıq Söyün,
O nədir ki, cəmi bir il yaşar hey?
Nə kağızdır öz-özünə yazılar?
O nədir ki, günü-gündən coşar hey?

Aşıq Hüseyn

Al cavabın deyim a Reyhan xanım,
Səməndərdir bir il ancaq yaşar hey!
Sinə dəftər öz-özünə yazılar,
O eşqdır ki, gündən-günə coşar hey!

Reyhan xanım

O nədir ki, nəfəsi var canı yox?
O nədir ki, cəsədi var, qanı yox?
O kimdir ki, dünyada imanı yox?
O kimdir ki, öz yolunu çəşar hey?

Aşıq Hüseyn

O körükdür, nəfəsi var, canı yox,
O arıdır, cəsədi var, qanı yox,

Yalançıdır, insafı, imam yox,
O şeytandır, düz yolunu çaşar hey!

Reyhan xanım

O nədir ki, yemədilər, doydular?
O kimdir ki, dərisini soydular
O nədir ki, qiyamətə qoydular?
O nədir ki, atəşi yox, daşar hey?

Aşıq Hüseyn

O nemətdir, yemədilər, doydular,
Nəsimidir, dərisini soydular.
Xeyir, şəri qiyamətə qoydular,
O zəməmdir, atəşi yox, daşar hey!

Söz tamamlanır. Hərə bir yandan afərin söyləyir. Bu dəfə qabağa Reyhan xanım düşmür, sözü Aşıq Hüseynə verir.

Aşıq Hüseyn

Səndən xəbər alım, ay Reyhan xanım,
O nədir ki, axırında puç olar?
Nə insandı, nə heyvandı, nə də ot,
İldə iki dəfə bir-birinə tuş olar?

Reyhan xanım mat-məhəttəl qalır. Bilməyir nə cavab versin. Başlayır ki, ay camaat, Aşıq Hüseynin bu sözünün içində bir mətləb, məna yoxdu ki, ona mən cavab verim.

Aşıq Hüseyn deyir:

– Əgər bu sözün mənasını özüm açsam, onda ixtiyarım varmı ki, şərtimizə əməl edim?

Reyhan xanım deyir:

–Razıyam!

Aşıq Hüseyn sazı sinəsinə basıb, dediyi qıfılbandı açmağa başlayır:

Sana xəbər verim, ay Reyhan xanım,
O dünyadır axırında puç olar.
Nə insandı, nə heyvandı, nə də ot,
Gecə-gündüz iki dəfə tuş olar.

Qıfılbandı açıb deyir:

–Reyhan xanım, hələ gerisinə qulaq as:

O kim idi nicat tapdı dəryadan?
O kim idi xilas oldu xətdən?
Kimlər idi əl çəkdilər dünyadan?
O nədir ki, hesabında beş olar?

Reyhan xanım bu qıfılbandı də açma bilməyir. Dinməz-söyləməz sazını Aşıq Hüseynə uzadır. Hamı yerdən Aşıq Hüseyni alqışlayır. Reyhan xanım göstəriş verir, zindandakı aşıqları da azad eyləyirlər. İki şərt yerinə yetirilir. Qalır bir şərt: şərtə görə gərək Reyhan xanım əhd-peymanə əsasən Aşıq Hüseynə öz razılığı ilə ərə getsin. Aşıq Hüseyn deyir:

–Reyhan xanım, hazırlaşın, sizi aparacam. Reyhan xanımın nitqi tutulur, mat-məhəttəl qalır, öz əhd-peyman bağladığı üçün bir kəlmə dillənə bilmir. Amma onun adamları irəli yeriyib deyirlər:

–Aşıq Hüseyn, sən haqlısan, ancaq onun atası keşişdir, qızı sənə getsə, tufan qoparar. Sənin də arvadın var. Gəl onu bizə bağışla, əvəzində üç min qızıl pul verək, Reyhan xanım qalsın.

Kalvalı xan kənardan diqqət edirmiş. Görür burada qalmaqal çıxacaq, deyir:

–Gəlin Aşiq Hüseyinlə Reyhan xanımı bu gecə mənə zamina verin, mən bu məsələni bu gecə yoluna qoyaram.

Kalvalı xan hörmətli bir adam idi. Ona görə də hamı ona inanır, razı olur. O gecəni Kalvalı xana qonaq qalırlar. Üzünü xeyirliklə açsın, səhər açılır. Aşiq Hüseyin Reyhan xanıma deyir:

– Reyhan xanım, indi ki biz ayrılacaq oluruq, dayan sənə bir neçə kəlmə sözüm var, deyim halallaşaq!

Aşiq Hüseyin sazım köynəyindən çıxarır, sinəsinə basıb, alır görək nə deyir:

Ahuyi sərxoş niyarım,
Məni candan elədin!
Aparıb əqli huşum,
Din-imandan elədin!
İtiribsən təbimi,
Gövhəri kandan elədin!
Salıbsan biyabana,
Bil xanimandan elədin!
Tutulubdur nitqim, dilim,
Fəsih zəbandan elədin.
Ya mənə bir qəhr elə,
Şərbətimi zəhr elə!
İşimi bir tehr elə!
Ya mənə qəzəbə gəl!
Ya öldür, əzaba gəl!
Ya qurtar, insafa gəl!
Xallan göyçək,
Çəməndə çiçək.
Top qara birçək.

Ağ buxaqdan aşağı
Bir cüt bustandan elədin!

Tikilib qolla, bədən,
Sərindəki şalına qurban!
Danışır tuti kimi,
Şirin, şəkər dilinə qurban!
Qurşayıbdu kəməri,
O incə belinə qurban!
Görünür ağ üzündə,
Bir cüt qoşa xalına qurban!
Tökülüb bulud kimi,
Görəndə telinə qurban!
Ay gülüzarım,
Türfə niyarım!
Kəsmə qərarım,
Gərdəni mina,
Sərində cuna,
Yaşıl baş sona,
Yanağı əhmər,
Sərvi qələmkər,
Həmişə meyl edərdim,
Büllur fincandan elədin!

Sallanıb ceyran balası,
Necə gedir düzdə, görün!
Belə yerişi yeriməz,
Ördək ilə qaz da, görün!
Dediyim xub yaraşır,
Qamətinə söz də, görün!
Tanrımı istərsiniz,
Mən görmüşəm, siz də görün!

Açılıb gül, yasəmən,
Bahar fəsli yazda, görün!
Açılmış xoş yazı var,
Qumru tək avazı var.
Söhbətilə sazı var.
Əlində saz çalandı,
Qənzəsi can alandı,
Elə talan salandı,
Bax bu talana,
Canlar alana,
Məhbub olana,
Sən ha məhbub olmuşdun,
Məni canandan elədin!

Geyinib zər libasın,
Sallanıb nazınan gəlir,
Asıbdır zənglərini,
Katibi xəzinən gəlir.
Elə bil şeyda bülböldü,
Bahar-yazınan gəlir.
Başında var dəstə gözəl,
Qırx incə qızınan gəlir.
Qız, sana qız deyirəm,
Gözlərini süz deyirəm,
Yəni tərif az deyirəm?
Tərifini çox deyirəm,
Kırpiyinə ox deyirəm,
Daha tabım yox deyirəm!
Gözlərin şəhla,
Qaşların mehrab.
Yoxdur məndə tab!

Əridibsən ciyərimi,
Cismimi candan elədin!

Mənə cəfalar verməyə
Yoxdurmu arın, bu qədər?
Tökülüb dal gərdənə,
Telləri marın bu qədər!
Dolanasan başına,
Sinəsi qarın bu qədər.
Yenicə baş veribdir,
Xırdaca narın bu qədər.
Alasan qadasını,
Bir belə yarın bu qədər.
Yar yara baxar,
Kipriyin qaxar.
Odlara yaxar.
Ciyərim pişdi,
Ürəyim keşdi.
Yadıma düşdü:
Gülgəz yanağın,
O gül dodağın,
Xoş danışmağın.
Aşiq Hüseyni dərdə salıb,
Şövkəti şandan elədin!

Aşiq Hüseyin bir neçə gün də Naxçıvanda qonaq qalır, hörmət izzət və məhəbbətlə keçindikdən sonra yenə də Şəmkiyə qayıdır. Yolda yadına düşür ki, xan qızı Xasa xanıma söz vermişəm. Bir neçə gün Xasa xanıma qonaq olur. Başına gələnləri ona nəql eyləyir. Şirin, şəkər söhbətdən sonra Aşiq Hüseyin camaatla da görüşüb xudahafisləşir, günə bir mənzil, təyyi münəzzil özünü yetirir Şəmkiyə. Qo-

hum, qardaş, dost, aşna yığılıb onlara gəlir. Aşiq Hüseyin əhvalatı təfəsilatı ilə onlara danışır. Üç gün üç gecə qonaqlıq olur, bu ağır səfərdən kefi saz, damağı çağ gəldiyi üçün hamı Aşiq Hüseyini təbrik edir, alqışlayır. Bundan sonra Aşiq Hüseyinin şöhrəti birə beş artır, həmişə ən böyük məclislərə onu dəvət edirlər.